CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

ORGANIZAČNÉ POKYNY

1.) Dátum vykonania: podľa plánu CTK Lešťan
Začiatok akcie: Rimavská Sobota od 07:00 hod.
Ukončenie akcie: Rimavská Sobota do 19:00 hod.

2.) Vedúci akcie, odborné a zdravotnícke zabezpečenie: MVDr. Michal Ondovčík

3.) K zabezpečeniu plynulého priebehu cykloturistickej akcie je potrebné, aby si každý účastník priniesol so sebou nasledovný materiál:

Výstroj:
- cyklistický odev a obuv podľa ročného obdobia, pokrývka hlavy, prilba, okuliare, rukavice,
- turistická obuv,
- náhradný odev (spodná bielizeň, pyžamo, ponožky, náhradný cyklistický odev),
- pláštenka do dažďa, vode-odolný povlak na cyklistické tretry,
- osobné hygienické potreby,
- obal na vodu min. 1 l.

Výzbroj:
- cyklistický batoh (taška na bicykel) na prenos materiálu,
- minimálne jedna náhradná duša,
- lepenie na defekty,
- pumpa na nafukovanie kolies,
- montážne kľúče a náhradné súčiastky,
- nôž,
- potraviny.

4.) Logistické zabezpečenie:

- ***ubytovanie*** – naplánoval CTK Lešťan v lokalite Srdiečko, Telgárt, Liptovský Mikuláš, Zakopané a Donovaly. Ubytovanie si uhradí každý účastník akcie,

- ***stravovanie*** – si zabezpečí každý účastník akcie.

5.) Súčasťou týchto organizačných pokynov je informačný materiál.

U účastníkov cykloturistickej akcie sa predpokladá dobrý zdravotný stav. Ďalšie organizačné pokyny budú vydané pri zahájení cykloturistickej akcie.

MVDr. Michal Ondovčík

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

INFORMAČNÝ MATERIÁL

PROGRAM

DEŇ	ČINNOSŤ	POZNÁMKA
PRVÝ	**PRESUN bicyklom** na Srdiečko *Ubytovanie Srdiečko*	**Po trase** Rimavská Sobota-Rimavská Baňa-Utekáč-Sihla-(Kamenistá dolina)-Podbrezová-Lopej-Krpáčovo-Tále-Srdiečko
DRUHÝ	**PRESUN pešo** zo Srdiečka na **Chopok** a **Ďumbier** a späť na Srdiečka. *Ubytovanie Srdiečko*	**Po trase** Srdiečko-Chopok-Ďumbier-Srdiečko
TRETÍ	**PRESUN bicyklom** do Telgártu, spoznávanie podtatranských obci, **návšteva Kráľovej Hole** *Ubytovanie Telgárt*	**Po trase** Srdiečko-Bystrá-Mýto pod Ďumbierom-Braväcovo-Polomka-Závadka nad Hronom-Heľpa-Pohorelá-Vaľkovňa-Šumiac-(Kráľová Hoľa)-Telgárt
ŠTVRTÝ	**PRESUN bicyklom** do *Liptovského Mikuláša, spoznávanie podtatranských obcí, **návšteva vodného diela Čierny Váh a sútoku Čierneho a Bieleho Váhu** *Ubytovanie Liptovský Mikuláš*	**Po trase** Telgárt-Vernár-Hranovnica-Spišské Bystré-Kravany-Vikartovce-*Liptovská Teplička-Svarín-Kráľova Lehota-Liptovský Hrádok-Liptovský Mikuláš*
PIATY	**PRESUN bicyklom** do Poľska, spoznávanie podtatranských obcí a miest, **prechod horským priesmykom Zuberec, návšteva Zakopaného** *Ubytovanie Zakopané*	**Po trase** Liptovský Mikuláš-Liptovská Sielnica-Liptovské Matiášovce-(Zuberec)-Habovka-Oravice-Vitanová-Hladovka-Chocholow-Witow-Zakopané
ŠIESTY	**PRESUN bicyklom** do Liptovského Mikuláša, spoznávanie podtatranských obcí a osád, *Ubytovanie Liptovský Mikuláš*	**Po trase** Zakopané-Poronin-Bukowina Tatranska-Jurgow-Ždiar-Starý Smokovec-Štrbské Pleso-Podbanské-Pribylina-Liptovský Hrádok-Liptovský Mikuláš
SIEDMY	**PRESUN bicyklom** do Donoval *Ubytovanie Donovaly*	**Po trase** Liptovský Mikuláš-Liptovský Trnovec-Potok-Bešeňová-Liptovská Teplá-Ružomberok-Donovaly
OSMY	**PRESUN bicyklom** po cykloturistických cestách Donoval	**Po trase** Sliačany-Jergaly-Štubne, ➢ 8621 Motyčky-Baláže, ➢ cyklotrasa Baláže-Banská Bstrica-Baláže, ➢ 8621 Baláže-Motyčky, ➢ Štubne-Jergaly-Sliačany-Donovaly-
DEVIATY	**PRESUN bicyklom** do Rimavskej Soboty	**Po trase** Donovaly-Banská Bystrica-Slovenská Ľupča-Podbrezová-Hronec-(Kamenistá dolina)-Sihla-Rimavská Baňa-Rimavská Sobota

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

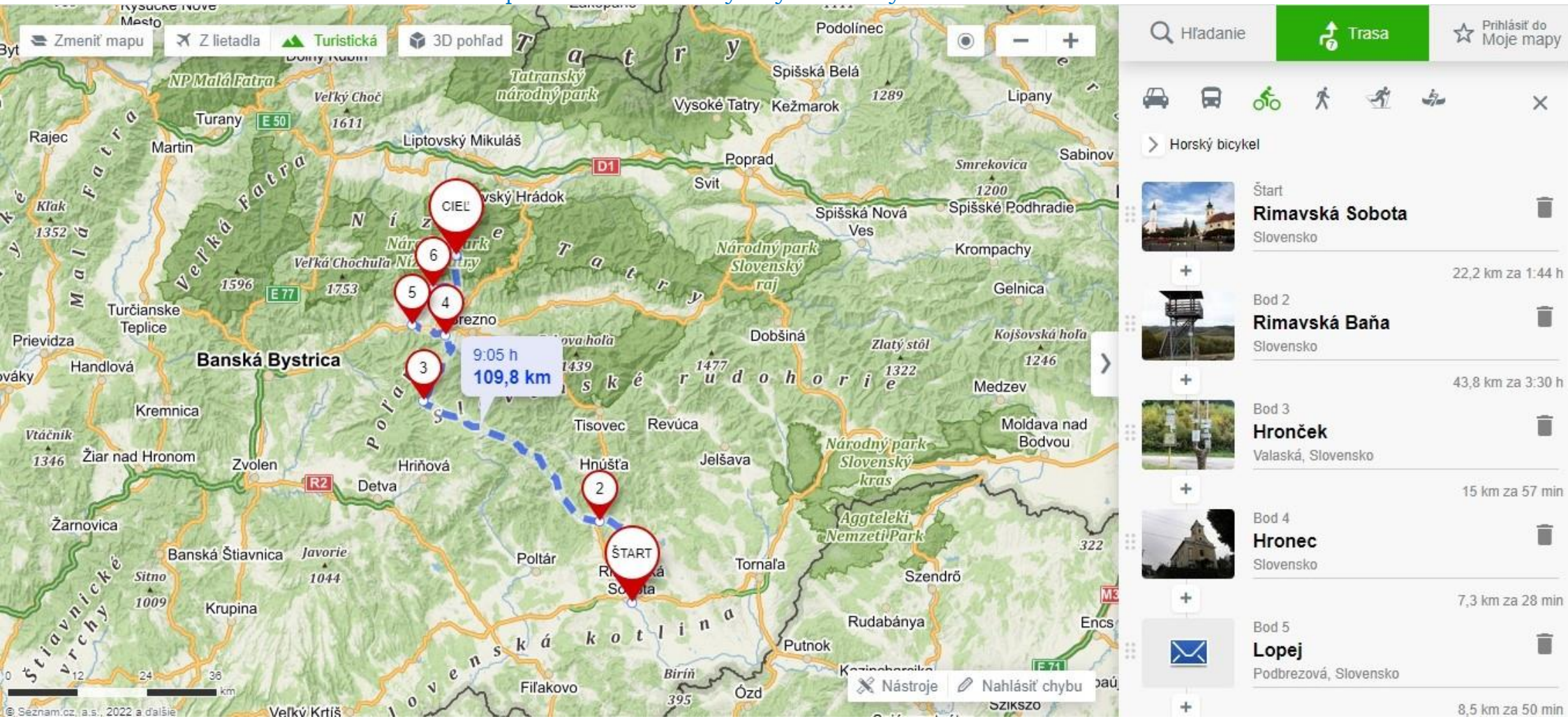

Pätulky

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

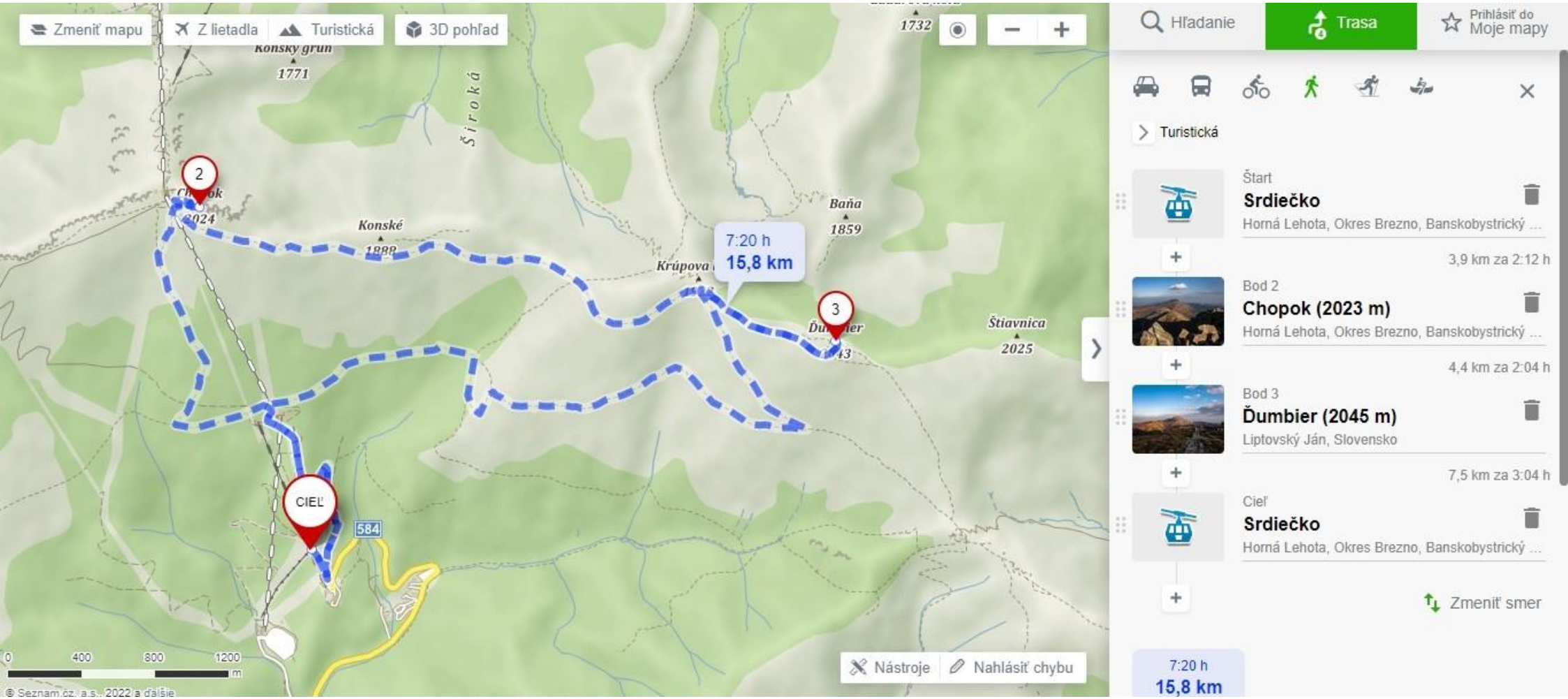

Pätulky

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

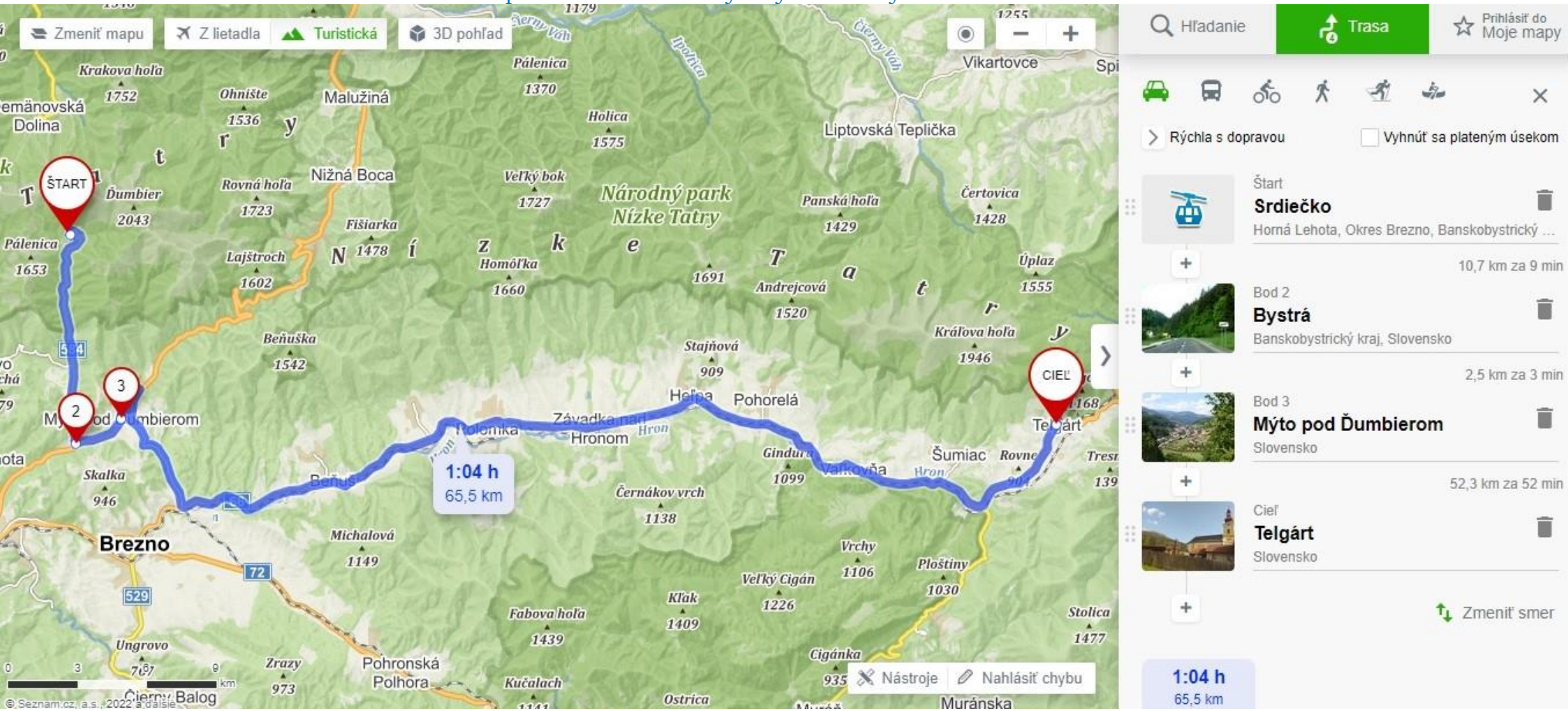

Pätulky

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

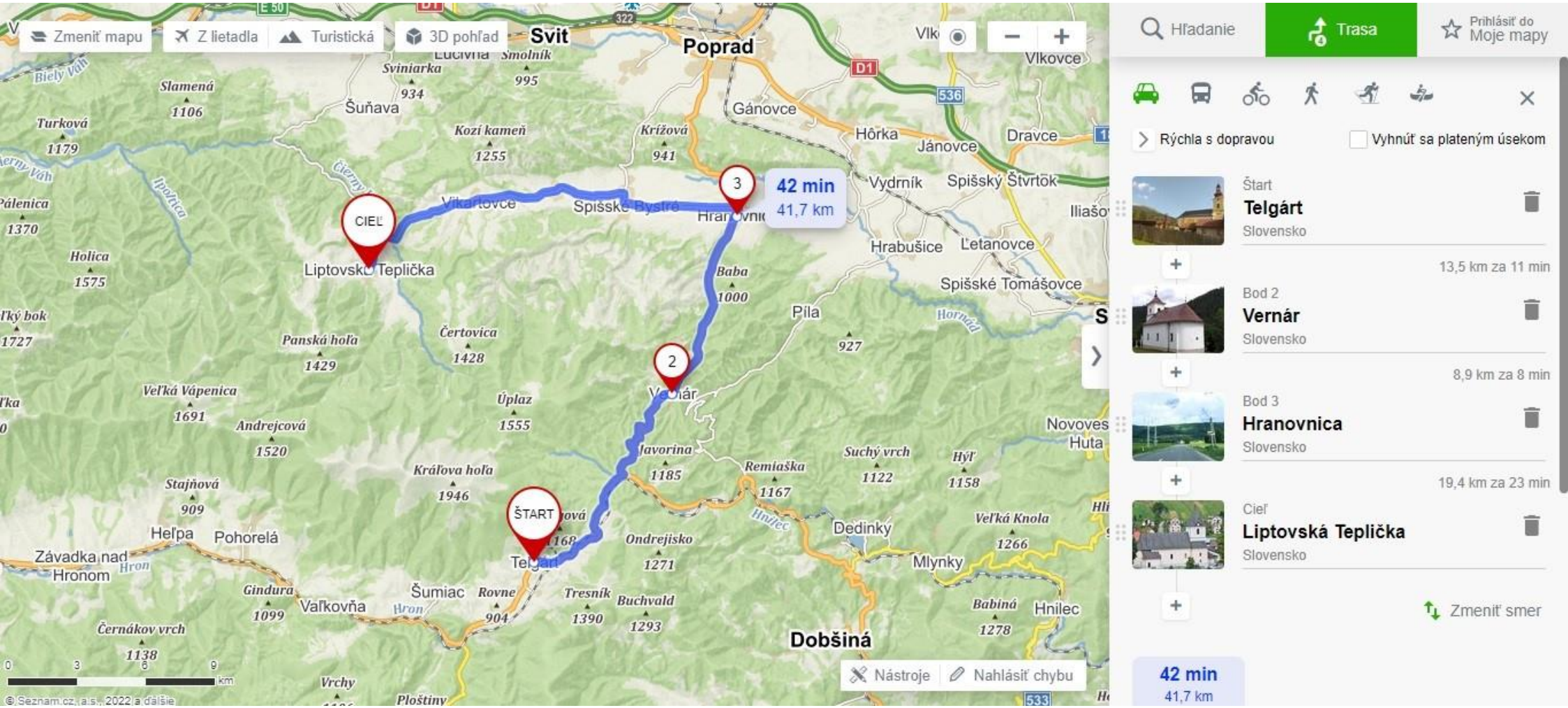

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

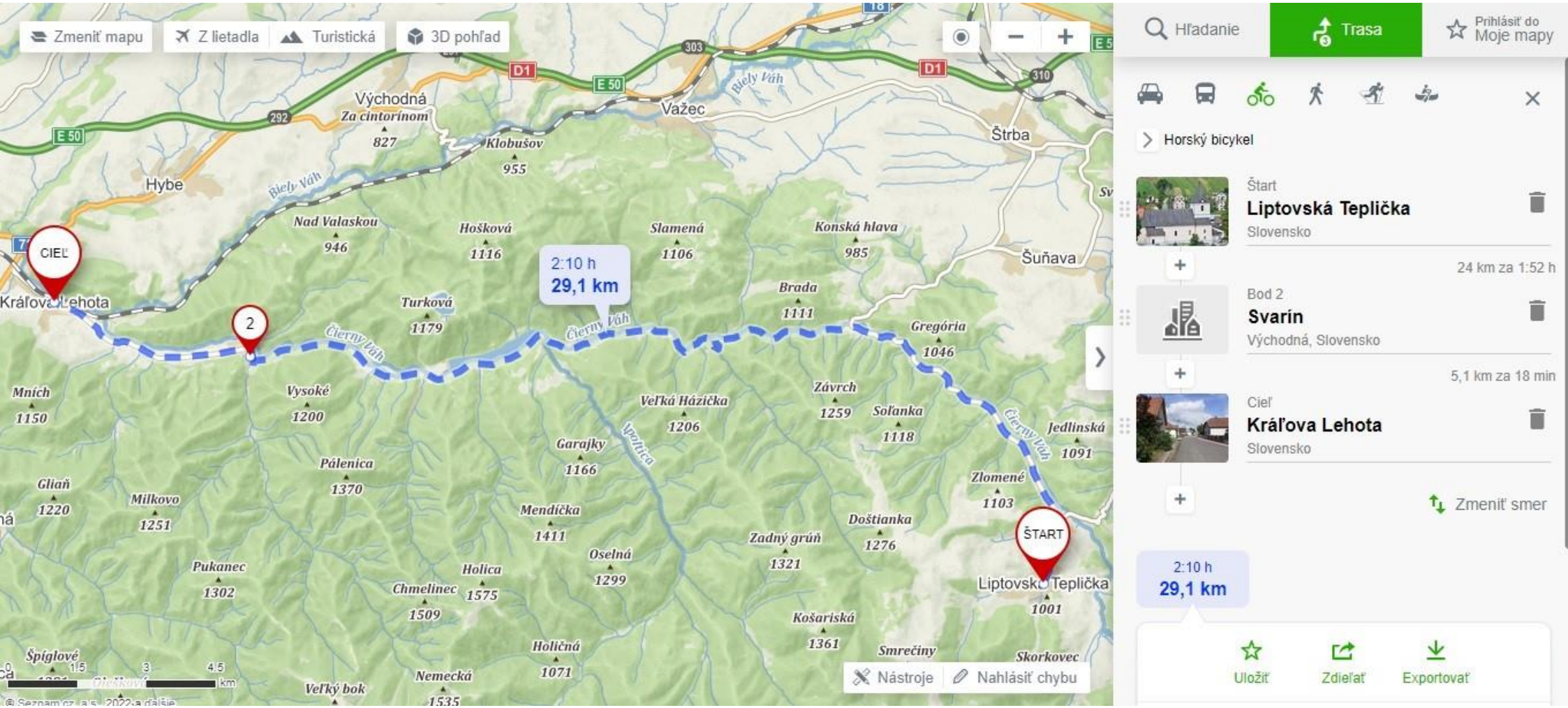

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

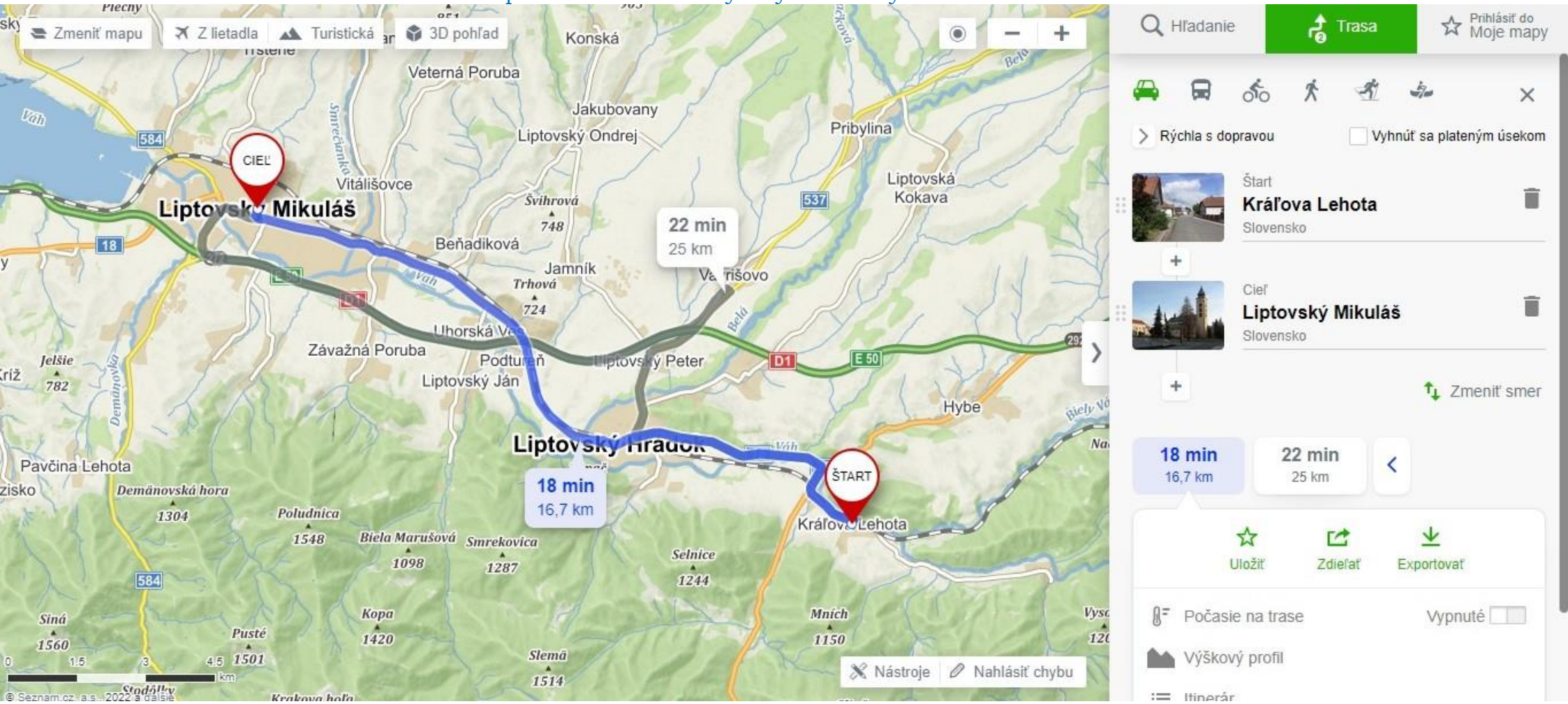

Pätnástky

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

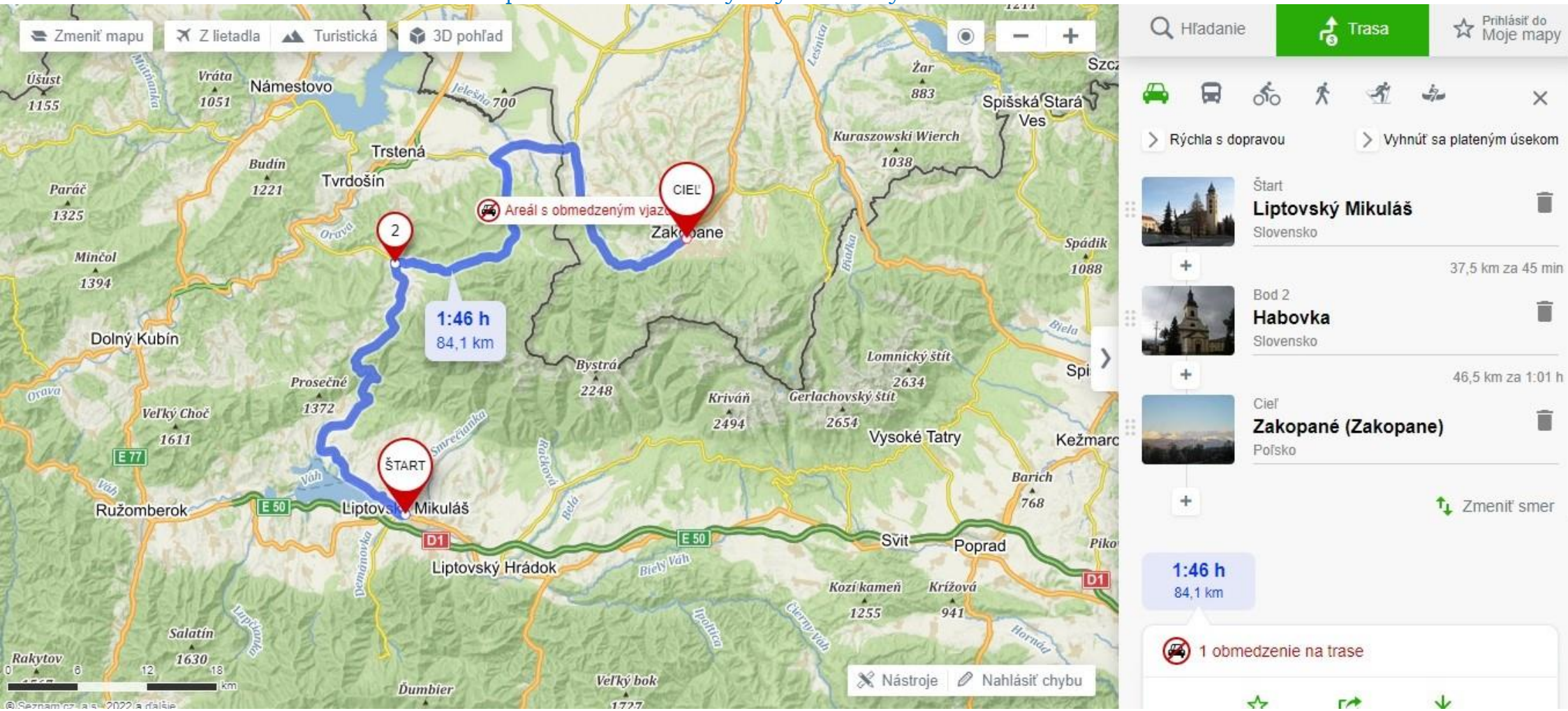

Pätulky

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

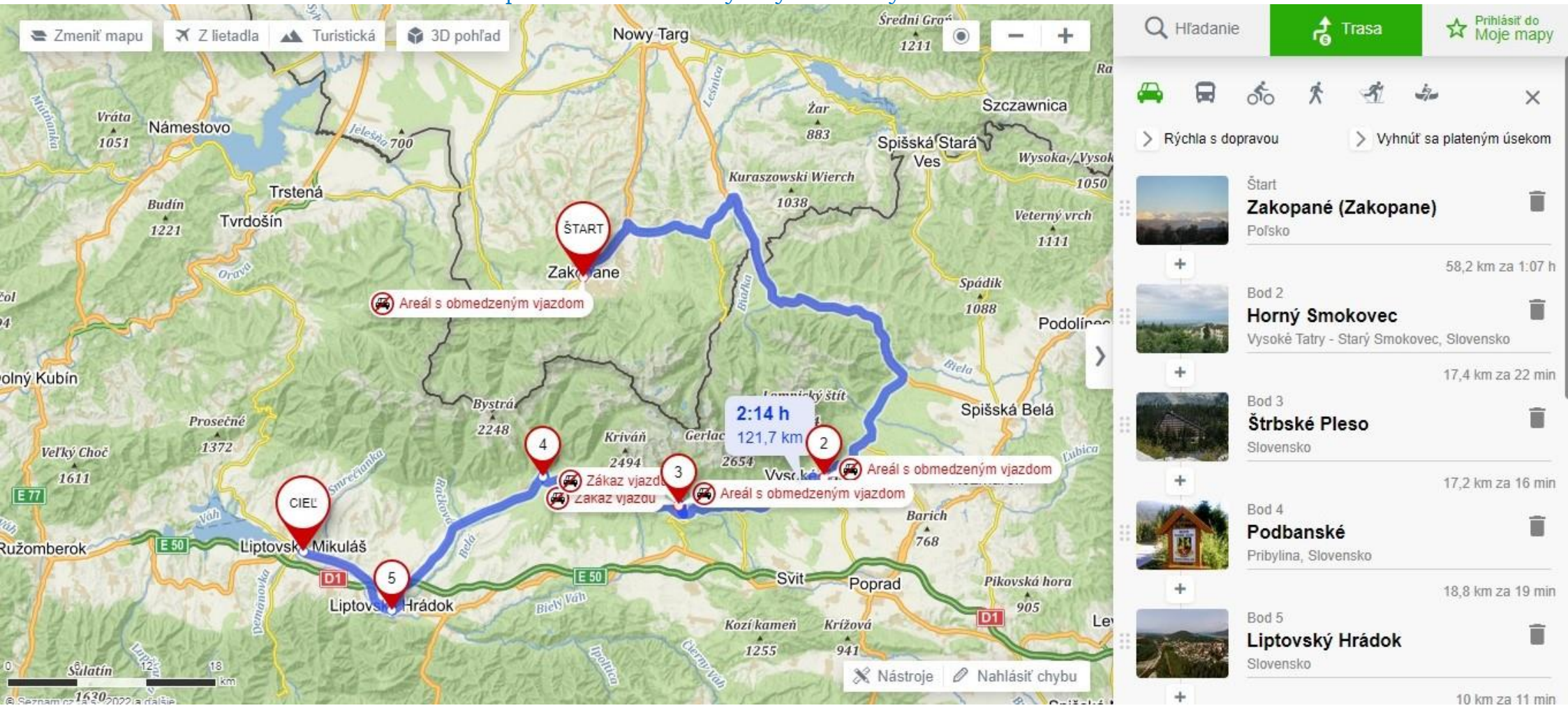

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

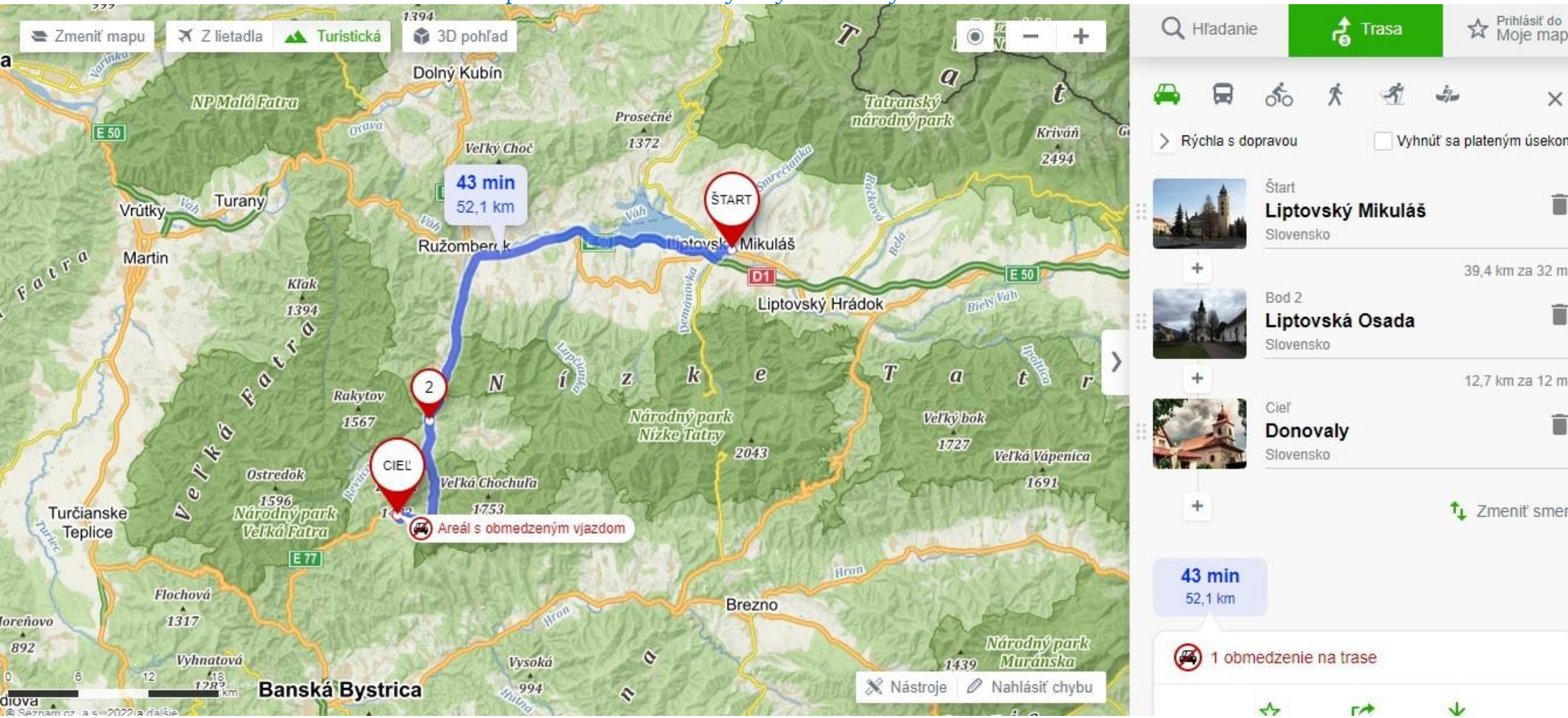

Pätulky

CYKLOTURISTICKÝ KLUB LEŠŤAN

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

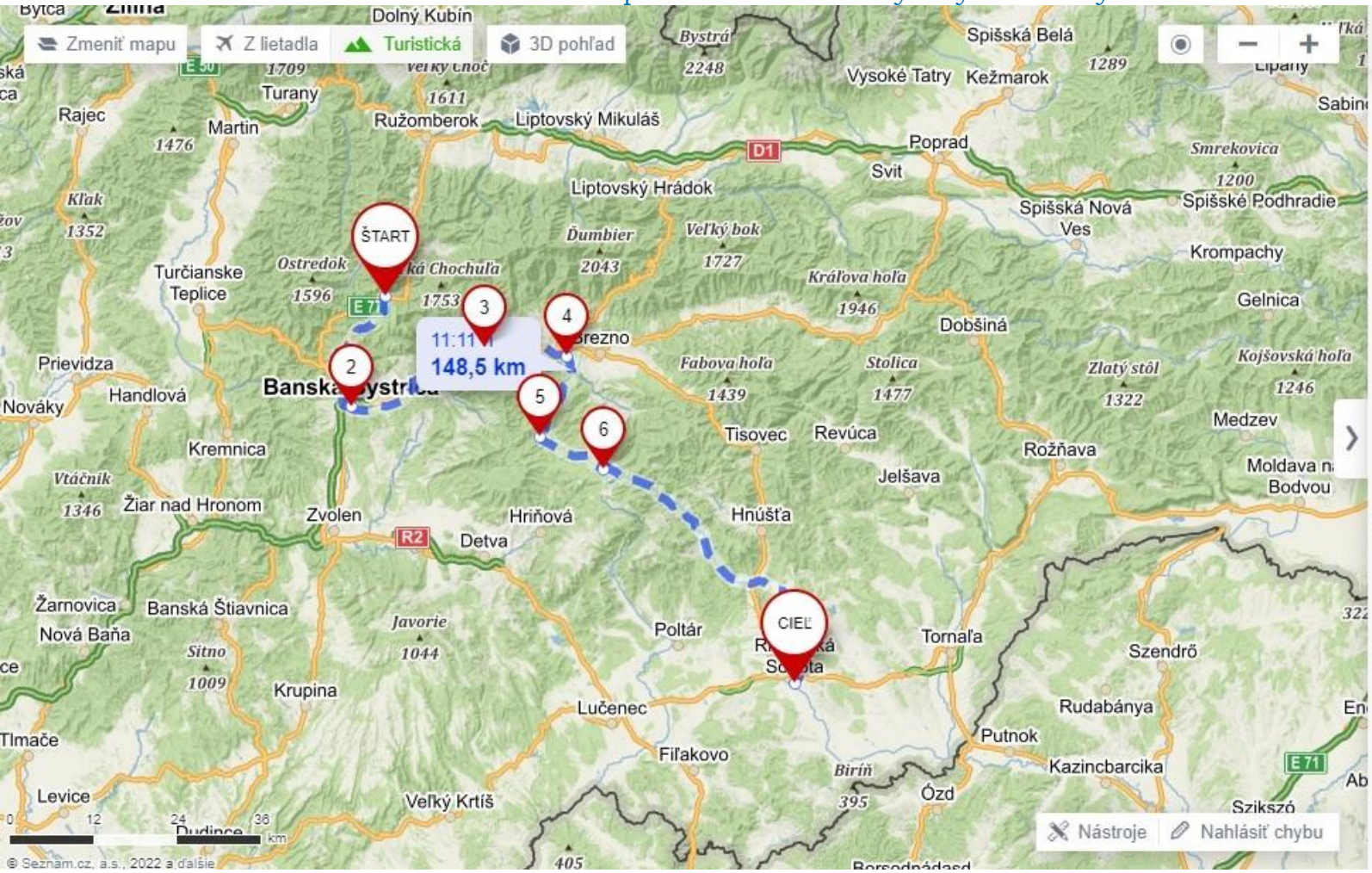

Pätnástky

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

CHOPOK

Chopok (2 023,6 m n. m.)[2] (po maďarsky: Hopok[3]) je tretí najvyšší vrch Nízkych Tatier. Leží približne 15 km severne od Brezna, na území Národného parku Nízke Tatry[4] Ide o turisticky vyhľadávaný vrchol s rozsiahlym kruhovým výhľadom.

Nachádza sa v centrálnej časti pohoria, v geomorfologickom podcelku Ďumbierske Tatry a jej časti Ďumbier.[5] Vrch leží v hlavnom hrebeni, na hranici Žilinského a Banskobystrického kraja, na rozhraní okresov Liptovský Mikuláš a Brezno. Zasahuje na katastrálne územie obcí Demänovská Dolina a Horná Lehota.[6] Susednými vrchmi sú na západe Dereše (2 004 m n. m.), na severe Konský grúň (1 771 m n. m.), na východe Konské (1 882 m n. m.) a Ďumbier (2 046 m n. m.) a na juhu Pálenica (1 654 m n. m.).[4]

Chopok, ležiaci v srdci pohoria, patrí medzi najnavštevovanejšie lokality Nízkych Tatier. Môže za to jednoduchá dostupnosť lanovkami, ktoré zo severu (z Jasnej) i juhu (zo Srdiečka) pohodlne vyvezú turistov na hrebeň pod samotný vrchol. Vrch tak býva častým východiskom túr na Ďumbier a ku Chate generála Milana Rastislava Štefánika, s pokračovaním cez Besnú do sedla Čertovica. Mimo hlavného vrcholu, pod ktorým stojí Kamenná chata pod Chopkom, je západne od rotundy - vrcholovej stanice druhý, nižší vrchol. V jeho blízkosti je inštalovaná meteorologická stanica. Severovýchodne sa nachádza mohutný ľadovcový kotol s Lukovým plieskom. Severné svahy odvodňujú prítoky Demänovky, južné svahy odvádzajú vodu do riečky Bystrianka.[4]

Meteorologická stanica a stanica bývalej lanovky neďaleko vrcholu Chopka.

Svahy Chopka sú vyhľadávaným miestom zimnej i letnej turistiky: stredisko Jasná leží na severnej Liptovskej a stredisko Kosodrevina na južnej Horehronskej strane. V decembri 2012 bolo obnovené spojenie oboch regiónov lanovkami.[7][8]V blízkosti stanice lanovky sa nachádza meteorologická stanica, ktorej merania začali 1. decembra 1954.[9] Podľa meraní je na vrchole priemerná ročná teplota -1,1°C, pričom extrémne hodnoty dosahujú -31,5°C (17. januára 1963) pre minimum a 22°C (9. augusta 2013) pre maximum. Priemerný ročný úhrn zrážok dosahuje 1034 mm, pričom denné maximum 70,8 mm spadlo 1. augusta 1986. Ako známe miesto prakticky neustáleho vetra (Chopok patrí medzi najveternejšie miesta na Slovensku) tu jeho priemerná rýchlosť dosahuje 9,3 m/s, maximálny náraz vetra dosiahol 14. apríla 1988 rýchlosť 51 m/s, čo je v prepočte 184 km/h.

Z vrcholu Chopka je veľmi dobrý kruhový rozhľad na mnohé pohoria stredného a severného Slovenska. Skalnatá vrcholová časť umožňuje výhľad na mnohé nízkotatranské vrchy a jedinečný pohľad je na Vysoké Tatry. Pri vhodných podmienkach možno pozorovať i Chočské vrchy, Poľanu, Veporské a Stolické vrchy, nezriedka je pozorovateľná časť Oravských

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Beskýd s Pilskom a Babou horou, Oravská Magura, Krivánska Fatra, Vtáčnik, Sitno či Kékes v Maďarsku.[10]

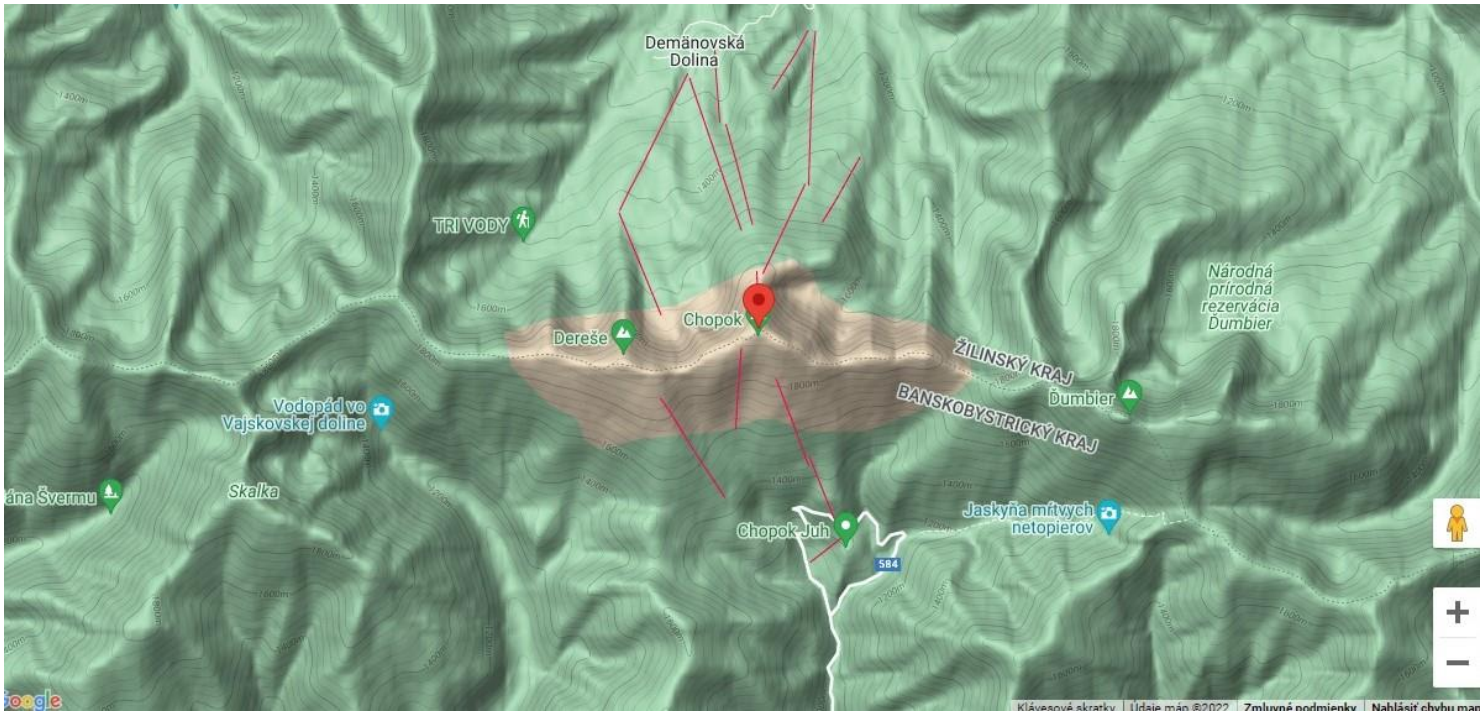

ĎUMBIER

Ďumbier (2 045,9 m n. m.)[1] je najvyšší vrch Nízkych Tatier. Nachádza sa v hlavnom hrebeni pohoria medzi Krúpovou hoľou (1 922 m n. m.) a Štiavnicou (2 025 m n. m.).

Leží približne 15 km severne od Brezna, na území Národného parku Nízke Tatry.[2]

Nachádza sa v centrálnej časti pohoria, v geomorfologickom podcelku Ďumbierske Tatry a jej časti Ďumbier.[3] Vrch leží na hranici Žilinského a Banskobystrického kraja, na rozhraní okresov Liptovský Mikuláš a Brezno. Zasahuje na katastrálne územie mesta Brezno a obcí Liptovský Ján a Horná Lehota.[4] Susednými vrchmi sú na západe Krúpova hoľa (1 928 m n. m.), na severe Ludárova hoľa (1 731 m n. m.), na východe Štiavnica (2 025 m n. m.) a juhu Veľký Gápeľ (1 776 m n. m.).[2] Vrch je najvyšším bodom okresu Brezno a regiónu Horehronie.

Ďumbier sa na severe javí ako mohutný vysokohorský masív s 500 m vysokými stenami, piliermi a žliabkami do ľadovcových kotlov v koncoch Bystrej a Ludárovej doliny. Miernejšie južné svahy pokrýva pole žulových balvanov. Vrch je súčasťou hlavného hrebeňa, ktorý sa práve v masíve Ďumbiera rozdvojuje a pokým východne smerujúce rameno zakončuje mohutná Štiavnica, juhovýchodne smerujúce rameno vedie cez Besnú do sedla Čertovica a pokračuje Kráľovohoľskými Tatrami. Severným smerom vybieha rázsocha Ludárovej hole. Severné svahy odvodňuje Bystrá a Ludárov potok, smerujúce Štiavnicou do Váhu, z južnej časti prúdi voda Bystriankou do Hrona.[2]

Na vrchole je vybudovaný železobetónový pylón a stojí tu veľký slovenský dvojkríž z dreva. V sedle pod Ďumbierom sa v nadmorskej výške 1 727,9 m n. m. nachádza Chata generála Milana

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Rastislava Štefánika s celoročnou prevádzkou. V severných kotlinách sa vyskytujú kamzíky a svište.

Vo svahoch sa v minulosti intenzívne ťažila železná ruda, zlato a antimonit. Pozostatky tejto činnosti sú viditeľné takmer vo všetkých údoliach.

Počas 2. svetovej vojny prebehli na svahoch boje medzi slovenskými partizánmi a sťahujúcimi sa Nemcami. Na pamiatku týchto bojov a ťažkého prechodu Nízkych Tatier partizánmi v zime roku 1944 postavili pri neďalekej Chate generála M. R. Štefánika pomník padlým partizánom.

Z vrcholu Ďumbiera je veľmi dobrý kruhový rozhľad na prakticky všetky pohoria stredného a severného Slovenska. Skalnatá vrcholová časť umožňuje výhľad na mnohé nízkotatranské vrchy, veľmi dobre možno pozorovať Tatry, Chočské vrchy, Poľanu, Veporské a Stolické vrchy. Pri vhodných podmienkach je nezriedka pozorovateľná časť Oravských Beskýd s Pilskom a Babou horou, Oravská Magura, Krivánska Fatra, Vtáčnik, Sitno či Kékes v Maďarsku.[6]

Hotel SRDIEČKO

Horský hotel Srdiečko sa nachádza v lyžiarskom a turistickom stredisku Jasná Nízke Tatry - Chopok Juh, v nadmorskej výške 1213 m. V bezprostrednej blízkosti hotela sa nachádza údolná stanica 4sedačkovej lanovky Srdiečko - Kosodrevina a výstupná stanica lyžiarskeho vleku Krupová - Srdie.

Srdiečko – Kosodrevina – Chopok – Ďumbier – Štefánička – Trangoška – Srdiečko

Prístup na hrebeň sme museli zvoliť tak, aby sme sa mohli vrátiť priamo k autu, pretože nás ešte čakala dvojhodinová cesta do Košíc. Auto teda nechávame na parkovisku hotela Srdiečko (lyžiarske stredisko Jasná) a po chvíľke začíname prudším stúpaním žltou turistickou trasou vedúcou priamo po lyžiarskom svahu Kosodrevina – Srdiečko, označenom číslom 1. Počasie je ukážkové. Jemne pofukuje, slnečno, sem-tam oblak. Naokolo kopce, ktoré nepoznám a tak chvíľku, počas ktorej sa môj kolega snaží skoncovať s infarktom, využijem čítaním mapy. Názvy sa mi pletú, snažím sa všetko si zapämatať, hoci viem, že je to takmer zbytocné. Kým to neuvidím a nezažijem ešte aspon trikrát, nezapamätám si to.

Chvíľku si posedíme pri vývere vody, pár minút od hotela Kosodrevina, na lúke posiatej šafranom (nie som botanik a tak dodatočne tipujem, že spišským - Crocus scepusiensis). Tu sa žltá značka napája na modrú turistickú značku (tzv. modrý traverz) a cca 30 minút pokračujeme po spoločnom modro-žltom značení. Kolega už infarkt rozdýchal, no začína mať problém s riflami. Na našu rannú diskusiu o nevhodnosti riflí na turistiku sa snaží zabudnúť poukázaním na šafran, ktorého tu už nie je ako šafranu, ale ako púpavy. Okrem toho mu nedovolí kráčať myšlienka jeho komerčného pestovania doma na záhrade. V duchu čakám, kedy ho probém jeho riflí našťastie donúti zabudnúť na tento podnikateľský plán. Ťažko sa mu totiž oponuje a tak ho nechávame v jeho business nálade.

Zahľadený do šafranu, reliktov snehu a myšlienok míňame (asi zasneženú) odbočku žltej značky na Chopok. Dohodneme sa, že budeme pokračovat po modrej až pod vlek Predné Dereše (oznacenie E), pri ktorom sa takto na jar vytvoril menší potok. Snehom šliapeme ku stanici vleku, dúfajúc, že nás nesleduje ochranár, či proste ktokoľvek. Pravdou je, že sa síce predierame vysekanou kosodrevinou a sem tam prekračujeme starý elektrický kábel, no človek nikdy nevie, čo všetko je u nás chránené. Platí však, že mimo turistického značenia sa turista ci návštevník pohybovať nemá, takže… Za chvíľku sme

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

pri nástupnej časti vleku, ktorá je dosť poškodená asi tohoročným snehom. Pokračujeme hore, tentokrát popod stĺpy vleku, snažiac sa tým aspon trošku zlegálniť náš pohyb. Je tam menej kosodreviny, čo je výhoda, lebo nohavice už máme mokré až po... Po chvíľke dochádza k menšiemu zraneniu na skale, no lekárničku máme. Znie to divne, ale konečne som ju využil, keď už mi zaberá 1/4 35l batohu. Po dvoch hodinách prichádzame na Kamienku (Kamenná chata pod Chopkom, 2010 m). Kolegu ženú mokré rifle a vidina jedla tak, že kým prídem na chatu, má dojedené a ukladá sa na driemoty.

Po približne polhodine nechávame Chopok (2 023,6m) pre tentokrát druhým a pokračujeme ďalej červenou turistickou značkou (Cesta hrdinov SNP), traverzujúc svahmi Veľkého Príslopu strmé a skalnaté spády severných svahov hrebeňa. Na moje prekvapenie nestretávame žiadnych ľudí (česť dvom výnimkám) a s ešte väčším prekvapením stretávame svišta (vrchovský – Marmota marmota), voľne si sediaceho a v kľude strážiaceho južné svahy Nízkych Tatier. Výhľady sú nádherné a človeka nútia sa zastavovať a spoznávať našu krajinu takto v tichu, z výšky. Postupne podchádzame Konské (1875m) a prichádzame do Demänovského sedla (1756m). Kolega premýšľa, či by nebolo lepšie kráčať bez riflí. Uisťujeme ho, že rozhodne. Doprajeme si krátku, 15-20minútovú prestávku, počas ktorej si, tak, ako po celý čas, vychutnávame nádherný výhľad na Západné či Vysoké Tatry na severe, Veľký Choč (Chočské vrchy) na severo-západe, Veporské vrchy na juhu či neďalekú Prašivú (1667,4m), Tanečnicu (1680,7m) a Krakovu hoľu (1751,6m). Je príjemne teplo a pofukuje tak akurát. Ani sa nám nechce ďalej, hoci nás čaká rovnako pekné pokračovanie.

[Tipy na túry a aktuality z hôr môžeš sledovať aj na našom Facebooku a Instagrame]

Obchádzame vrchol Krúpovej hole a za cca 20minút sme už v Krúpovom sedle. O ďalších 20 minút sme po nenáročnom a miernom výstupe na najvyššom vrchole Nízkych Tatier – Ďumbier (2043,4m). Tu stretávame veľkú skupinu a tak čakáme bokom, kým sa odfotia a podebatujú. Kolega sa veľmi teší, lebo zisťuje, že nie je sám, čo má rifle. Aspoň že nemá tenisky. Kým odídu, poprosíme ich ešte o spoločnú "vrcholovú" (keď to tak čítam, zvláštne to vyznieva) fotografiu. Potom sa snažím nájsť ešte jeden poklad, ale neúspešne. Nič to, veď najväčšie poklady týchto miest sú nehmatateľné. Ten výhlad je nepopísateľný. Toľko pohorí naokolo. Toľko dolín a vrcholov, ktorých väčšinu spoznávam len vďaka mape. Toľko skrytého priestoru v takej malej krajine. Ale namiesto radosti cítim určitý smútok - stihnem to všetko aspoň na chvíľku vidieť, kým to úplne nezmizne ? Kam ísť skôr a čo vidieť ako ďalšie, keď čas tak rýchlo letí?

Zanechávam tieto myšlienky a pomaly schádzame späť do sedla a odbáčame – tentokrát smer Štefánikova chata (Chata generála M. R. Štefánika, 1728 m). Kolegovia idú, ako vždy, dopredu. Ja zatiaľ, snažiac si spomenúť na všetku tu teóriu, fotím a užívam si kľudu a samoty. Viem, že sa túra pomaly končí. Schádzam ku chate, ale nezabudnem si na chvílku posedieť s Anjelmi našich hôr. Podakujem sa im za dnešný deň a ponáhľam sa ku chate. Chalani už sedia dnu, idem si teda ešte pozrieť pamätník Vasila Ivanoviča Babkina pod Králičkou. Vraciam sa za nimi, troška posedíme, kupujem pohľadnicu (zapíšem si dátum a opečiatkujem si ju) a o pár minút neskôr už schádzame úzkym kamenným hrebeňom do sedielka Kozích chrbtov, kde nás na chvíľu láka zakázané ovocie. Našťastie odolávame – z akého raja by nás vyhodili? Príkrym klesaním zeleného turistického chodníka pokračujeme do Trangošskej doliny, v tesnej blízkosti vodného toku Bystrianky. V žľabe je ešte sneh a čo iné nás mohlo napadnúť?

Spúšťame sa na topánkach, podvedome si ani nekontrolujúc rýchlosť. Veď je to posledný zjad tejto sezóny. A rýchlejšie je v tomto prípade bezpečnejšie. Míname symetrickú, zarastenú kopu kamenia. Až doma sa vďaka hiking.sk dozvedám, že ide o mohylu na počest lyžiarovi Halašovi, ktorý tu zahynul v lavíne. Poniže pamätníka míname rázcestník Halašova jama, kde sa nachádza krasový ponor povrchových vôd. Pri Hornom salaši míňame prudkú odbočku k Jaskyni mŕtvych netopierov. Túto jaskyňu sme mali našťastie možnosť navštíviť včera. Naberáme si ešte čerstvej vody z potoka a onedlho nastupujeme na posledný - asfaltový - úsek ku hotelu Srdiečko.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

KRÁĽOVÁ HOĽA

Kráľova hoľa (1 946,1 m n. m.[1][2]) je výrazný vrch v Nízkych Tatrách, najvyšší v ich východnej časti. Leží nad Šumiacom, približne 19 km južne od Svitu.[3] Kráľova hoľa je opradená povesťami, ospevovaná básnikmi a patrí k najnavštevovanejším vrchom Nízkych Tatier.

Poskytuje jedinečný výhľad na Spiš, Vysoké Tatry, Liptov ale aj Horehronie

Nachádza sa vo východnej časti Nízkych Tatier, v geomorfologickom podcelku Kráľovohoľské Tatry a časti Kráľova hoľa.[4] Leží v Banskobystrickom kraji, v okrese Brezno a na katastrálnom území obce Šumiac.[5] Najbližšími sídlami sú južne situované obce Telgárt a Šumiac, severovýchodne leží Vernár a severne sa nachádza Liptovská Teplička a Vikartovce. Vrch je súčasťou Národného parku Nízke Tatry.[3]

Kráľova hoľa leží na východnom konci hlavného hrebeňa Kráľovohoľských Tatier, východne od Strednej hole (1 876 m n. m.). Južným smerom leží Grúň (1 011 m n. m.), Čelo (1 210 m n. m.) a Kráľova skala (1 690 m n. m.), východným Borovniak (1 272 m n. m.), Kopa (1 127 m n. m.) a Košarisko (1 268 m n. m.), severným Tri kopce (1 507 m n. m.), Úplaz (1 555 m n. m.), Čertovica (1 428 m n. m.) a Dzurová (1 559 m n. m.) a západným Holica (1 617 m n. m.), Stredná hoľa, Orlová (1 840 m n. m.) a Ždiarna (1 192 m n. m.).[2] Pod Kráľovou hoľou pramenia slovenské rieky Čierny Váh, Hnilec a Hron. Do povodia Váhu patria severné svahy, voda z východne sa zvažujúcich odteká prítokmi Hnilca do Hornádu a južná časť patrí povodiu rieky Hron. Na vrchole je od roku 1960 televízny a rozhlasový vysielač Kráľova hoľa, ku ktorému vedie lesná cesta z obce Šumiac. V obslužnej budove vysielača sa nachádza malé núdzové útočisko pre turistov. Z účelovej budovy v Prednom sedle (ktorým vedie lesná cesta na vrchol) bola vybudovaná celoročne otvorená Chata pod Kráľovou hoľou. Na vrchole je križovatka viacerých turistických trás a vedie ním i Cesta hrdinov SNP.[3]

Hrebeň i vrcholovú časť pokrýva nízka hôľnatá vegetácia s množstvom skalnatých polí, umožňujúce nerušený kruhový rozhľad. Poloha, nadmorská výška a hôľnatý vrchol robí z Kráľovej hole jeden z najlepších vyhliadkových vrchov a tak pri vhodných podmienkach je možné pozorovať mnohé slovenské pohoria. Najlepšie pozorovateľné sú vrcholy Nízkych Tatier, Levočské vrchy, Vysoké a Západné Tatry, Malá Fatra, Kremnické vrchy, Poľana, Veporské, Stolické a Volovské vrchy, Spišsko-gemerský kras a Branisko, no tiež vrchy v severnom Maďarsku.[7]

Vodné dielo ČIERNY VÁH

Čierny Váh je údolná vodná nádrž na Liptove, bola vybudovaná na strednom toku rovnomennej zdrojnice Váhu v 2. polovici 20. storočia. Je súčasťou systému priehrad Vážskej kaskády. Nádrž má objem 3,7 mil. m^3 vody.

Prečerpávacia vodná elektráreň je svojím inštalovaným výkonom 735,16 MW najvýkonnejšou vodnou elektrárňou na Slovensku.[1] Elektráreň bola uvedená do prevádzky v roku 1981. Priemerná ročná produkcia elektrickej energie je 370,8 GWh.[1]

Vodné dielo pozostáva z dvoch nádrží, horná nádrž bola vybudovaná na krasovej plošine Vyšné Sokoly v nadmorskej výške 1 160 m n. m., dolná nádrž je klasická údolná nádrž v nadmorskej

výške 733 m n. m. Voda sa prečerpáva z dolnej nádrže do hornej a podzemnými prívodmi prechádza cez turbíny. Zo siedmich turbín je jedna typu Kaplan, ostatné typu Francis. Prietok - 6× 30 m^3s^{-1} + 1× 8 m^3s^{-1}.

ČIERNY A BIELY VÁH

Bolo by príjemné mať jasno v tom, kde sa začína rieka Váh. Nájsť miesto, kde vyviera zo zeme jeho najvážnejší počiatok, je zložité. Neexistuje?

Váh nemá jasný prameň. Nemá ho ani väčšina svetových veľtokov. Niežeby bola naša najdlhšia rieka nejaký významný svetový veľtok... Je to riečka, ktorá má na viac. Jej energetický, ekologický a hospodársky potenciál sme dokázali využiť len málo a aj to, čo máme, sa nám dnes rozpadá pred očami.

Takmer všetky mohutné rieky vznikajú tak, že sa pozbierajú vody rôznych potokov, prameňov a sezónnych vyvieračiek. Tie tvoria jej základ. Niektoré majú aspoň počiatky svojich zdrojov už napohľad jasné. Voda kdesi vyviera zo zeme.

Pochybná búdka

Podľa geografov vzniká Váh oficiálne až sútokom Čierneho a Bieleho Váhu pri obci Kráľova Lehota na Liptove. Spájajú sa kúsok pod železničným mostom nad našou najfrekventovanejšou železničnou traťou z Bratislavy do Košíc. Kto sa vo vozni sústredí, môže sútok letmo zhliadnuť.

Pešo stačí prejsť od dediny, potom cez železničnú trať a prešliapať dlhou lúkou popri nej až k stromom. Tam je to miesto. Počiatok Váhu nie je nijako označený a vôbec nič nenaznačuje, že práve tu vzniká naša najdlhšia rieka. Žiadna informačná tabuľa.

Situáciu s pravým prameňom komplikuje aj vznik oboch zdrojníc – horských bystrín –, ktoré napájajú rieku. Hľadať miesto, kde zo zeme jednoznačne vyviera Biely Váh alebo Čierny Váh je nemožné, pretože také nie je. Len malá búdka nad jedným z možných počiatkov Čierneho Váhu to zachraňuje.

Aby hľadanie bolo ešte komplikovanejšie, oficiálne začiatky oboch zdrojov rieky sú spochybniteľné. Aj tá búdka.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Pod jasnou líniou železničnej trate preteká vľavo dole Čierny Váh. Kúsok za mostom sa k nemu pod kopcom pripája menej jasný Biely Váh

Aj názov má nejednoznačný

Označenie Váh údajne pochádza od slova vagus, čo znamená blúdivý, túlavý. V minulosti tiež opisovali Váh ako vagabundus – tulák. Váh však môže znamenať aj vlahu. Ten istý slovanský základ by mohli mať rieky Volga, Vologda, Vaga. Názov môže pochádzať aj z germánskeho wág, čo znamená prúd.

Váh môže mať pôvod aj v nárečovom českom váh či chorvátskom vag, čo je žrď alebo sochor. Rieka sa môže volať aj podľa maďarského vág, čo znamená pretínať, rezať – rieka, ktorá pretína údolia. Niektoré dohady smerujú až do staroindických slov. Vak ako bohyňa reči. Prečo práve takto nazvali rieku? Ľudia si často zvolili slová a mená, význam ktorých po krátkom čase zabudli. Veľa riek má nejasný názov. Napríklad Dunaj či Hornád.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Rovnejší či vodnatejší?

Spor o pravý prameň Váhu obyvatelia od oboch potokov vnímajú veľmi citlivo. Ten svoj si nikto nechce dať a najdlhšiu slovenskú rieku považujú za prirodzené pokračovanie ich potoka

. Geografi majú jasno v tom, že na miestach, kde sa jedna riečka vlieva do druhej, by sa mala vlievať tá menej vodnatá do vodnatejšej, či tá rovnejšia do tej, ktorá priteká zboku, alebo aj dlhšia do kratšej.

V súboji dlhšia do kratšej takto vyhráva napríklad Dunaj nad Innom pri nemeckom meste Passau. Inn je tu mohutnejší, rovnejší, ale kratší...

Pri Kráľovej Lehote je Čierny Váh vodnatejší, no Biely Váh zasa rovný skoro ako pravítko.

Matka našich riek

Kráľova hoľa je matkou niekoľkých slovenských riek. Pod ňou pramenia Čierny Váh, Hnilec, Hornád a Hron. Hora sa dá spoznať veľmi jednoducho. Na jej vrchole je od roku 1960 televízny a rozhlasový vysielač.

Čierny Váh spod jej vrcholu tečie cez Liptovskú Tepličku. Hrdí obyvatelia tejto živej rázovitej dediny sú presvedčení, že základom celého slovenského Váhu je práve ich Čierny Váh.

Hranica obce má viac než 60 kilometrov. Je druhou najväčšou dedinou Slovenska. Založili ju v druhej vlne valašskej kolonizácie, prvá písomná zmienka je z roku 1634. Usadili sa tu gorali z Hornej Oravy. Preto v obci dodnes hovoria špecifickým nárečím.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Búdka vedľa chodníka na Kráľovu hoľu uspokojuje aspoň turistov

Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, pltníctvom, garbiarstvom a pracovali v lesoch. Súčasní obyvatelia sú lokálpatrioti a pre slávu svojej obce sú odhodlaní podstúpiť asi čokoľvek.

Aj švagrovci Jano Chovan Grajcar a Gabo Mezovský Kanderák majú jasno: „My si držíme svoje, že Váh je náš. Vychádza spod Kráľovej hole a naši starí otcovia boli pltníci. Odkiaľ sa drevo zvážalo do Liptovského Hrádku? Z Liptovskej Tepličky! Oni od Bieleho Váhu, tam spod Kriváňa, sa len pripojili," hovorí za oboch Grajcar.

„Ktovie, kde naše drevo skončilo? V Budapešti, Belehrade alebo ešte ďalej… Môj otec bol stolár. Bol majster. Mne sa to nepodarilo. Poviem na rovinu, zle som sa učil, zlé známky som mal," smeje sa.

Pod Kriváňom

Z najmenších veľhôr sveta, z Vysokých Tatier, tečie Biely Váh. Ten napájajú dva výraznejšie potoky. Hoci nie je jasné, ktorý z nich je pravým počiatkom Bieleho Váhu, isté je, že ho napájajú aj vody, ktoré stekajú z vrcholov Vysokých Tatier, spod Kriváňa alebo aj priamo z neho.

Važec je jediná dedina, ktorou preteká Biely Váh. Ani jeho voda však nepomohla, keď 17. júla 1931 obec ľahla popolom. Zničil ju rozsiahly požiar. Za šesť hodín zostalo bez domova 2 000 ľudí. Zhorelo 461 domov. Oheň zabil dve malé dievčatká.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Bielemu Váhu v minulosti hovorili Važec. Spolu s nižšou vodnatosťou tohto prítoku by teda mohol z hľadania toho vážnejšieho zdroja našej najdlhšej rieky vypadnúť. To by však vo Važci spôsobilo pohoršenie. A nielen vo Važci.

Rieka by tak prišla o jeden zo symbolov – Kriváň –, spod ktorého vytekajú potoky, ktoré napájajú Biely Váh. Strohé označenie Váh niesol v minulosti Čierny Váh.

Z veľkej hĺbky

Poďme do kopcov. Nájsť pramene našej najdlhšej rieky je asi nemožné. Ani strážcovia lesných lokalít, v ktorých sa nachádzajú, nevedia jednoznačne určiť, kde presne sa zdrojnice rieky začínajú.

Ján Mravčák, lesník od prameňa Čierneho Váhu pod Kráľovou hoľou, je súčasne aj čosi ako strážca prameňa. Oficiálny prameň Čierneho Váhu pre turistov je lokalizovaný na turistickom chodníku, ktorý vedie od Liptovskej Tepličky na Kráľovu hoľu.

Informuje o tom aj orientačná tabuľa. Nad označeným prameňom je búdka, o ktorú sa stará turistický klub Horec z Liptovskej Tepličky. Skutočný prameň je však o trochu vyššie. Často sa stráca. Zreteľný je pri výdatných dažďoch. Vyviera v kosodrevine.

Z miesta prameňa Čierneho Váhu je pekný výhľad a tečie tam skvelá voda. Niektorí v nej cítia akoby chuť ľadovca. Ako keby išla z veľkej hĺbky. Mravčákovci sú lesníci a horári už po niekoľko generácií.

Horár Ján skúšal zarábať aj v anglických fabrikách, no dlho nevydržal. „Tam nie sú žiadne hory, len nejaké parky," smeje sa.

„Bod pri turistickom chodníku je síce označený ako prameň Čierneho Váhu, modrá linka na mape je však označená ako Čierny Váh až pri Liptovskej Tepličke. Možno až štyri miesta môžeme označiť ako jeho počiatky. Steká tam na jednej úrovni niekoľko žľabov," vysvetľuje.

Podľa mapy je to jarok Žľabky a ten vedľa jarok Prostredné. To sú najvážnejšie zdroje. Tie sa nižšie po prúde spájajú a do nich sa potom vlieva Veľkobrunovský potok. Z tohto toku je o kúsok ďalej zrazu Čierny Váh.

„Čierny Váh je isto pokračovaním Váhu, pretože je bohatší na vodu a je aj dlhší. To je predsa jasné," hovorí jednoznačne strážca prameňov Čierneho Váhu.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Krivánske Zelené pleso je rovno pod symbolom Slovenska. Preto je lákavé skonštatovať, že práve tu má počiatok naša najdlhšia rieka. To však neobstojí z viacerých dôvodov

Vedľajšie údolie

Biely Váh to má ešte komplikovanejšie. Ďalší strážca prameňov Pavol Kráľ, lesník od prameňov Bieleho Váhu pod Kriváňom, vysvetľuje: „V učebniciach základnej školy sa dozvieme, že Biely Váh pramení pod symbolom Slovenska – Kriváňom. No ono to asi nie je celkom tak.

Keď detailne preskúmame prítoky Bieleho Váhu, ktorého pramennou oblasťou je sútok Veľkého zlomiskového potoka a Furkotského potoka, a pôjdeme hore oboma prítokmi, tak zistíme, že Furkotský potok je o čosi dlhší. Po správnosti by Biely Váh nemal mať prameň v Krivánskom Zelenom plese, ale vo Vyšnom Wahlenbergovom plese vo vedľajšom údolí," vysvetľuje svoje poznatky.

Zjednodušene povedané, Váh sa smerom k prameňom rozdeľuje na dva prítoky – Biely a Čierny Váh. Oba prítoky sa kdesi pod ich počiatkom opäť rozdvojujú a tie sa ďalej rozdvojujú...

Ak k tomu pridáme ešte niekoľko dohadov o tom, kde vlastne začínajú Veľký zlomiskový potok a Furkotský potok, či v plesách, niekde okolo nich, alebo nad nimi, máme ďalší veľký rébus.

K Vyšnému Wahlenbergovmu plesu sa dá dostať po turistickom chodníku od Štrbského plesa. Krivánske Zelené pleso vidno z chodníka na Kriváň. Bežne prístupný turistický chodník k nemu nevedie. Búdka pod Kráľovou hoľou je v turisticky najmenej náročnom teréne.

CYKLOTURISTIKA

Spoznávanie zákutí Vysokých a Nízkych Tatier

Orava?

Pri Kraľovanoch sa do Váhu vlieva jeho najväčší prítok – rieka Orava. Nemalo by to byť naopak? Nemal by sa na tom mieste vlievať do Oravy Váh a najdlhšia slovenská rieka by pokračovala vo svojej ceste ako Orava? Veď je tu očividne mohutnejšia, širšia a aj rovnejšia. Podľa najviac zaužívaných pravidiel sa po sútoku rieka ďalej nazýva menom rieky, ktorá má v mieste sútoku väčší prietok a je dlhšia. Z tohto pravidla existujú výnimky. Napríklad, ak je rieka spojená s charakteristickým alebo zaužívaným historickým názvom. Napodiv, na sútoku Váhu a Oravy aj vodnatosťou predsa len vyhráva Váh, hoci sa to na pohľad nezdá. Jeho priemerný prietok je v týchto miestach 40,94 ku- bických metrov za sekundu, kým prietok Oravy „len“ 35,55 kubických metrov za sekundu.

ZAKOPANÉ

Zakopané (poľ. *Zakopane*) je okresné mesto v poľskom Malopoľskom vojvodstve. Je strediskom powiatu tatrzańskiego, najväčším mestom v bezprostrednej blízkosti Tatier a centrom cestovného ruchu, zimných športov, ktorému Poliaci hovoria „hlavné zimné mesto Poľska“. Na území, ktorého je administratívnym centrom, sa nachádza veľká časť poľského Tatranského národného parku. Podľa údajov z 31. decembra 2010 žilo v meste 26 737 obyvateľov a bolo druhým, čo do veľkosti, po Novom Targu v Podhalí.

Mesto sa nachádza na úpätí Tatier, v Podtatranskej brázde, ktorej súčasťou je *Zakopanská kotlina* (Kotlina Zakopiańska). Jeho chotárom preteká niekoľko potokov, ktorých vody tečú do rieky Zakopianka a potom do Bieleho Dunajca. Je najvyššie položeným mestom v Poľsku. Centrálnym bodom mesta je križovatka ulíc Krupówki a Kościuszki.

Mesto pre nevýhodnú geografickú polohu je vystavené nadmerným koncentráciám tuhých častíc v ovzduší, najmä počas vykurovacieho obdobia. Podľa správy Svetovej zdravotníckej organizácie v roku 2016 bolo Zakopané klasifikované ako 45. najviac znečistené mesto v Európskej únii.

Začiatky Zakopaného sú nejasné. Pôvod jeho názvu historici vysvetľujú spojitosťou so slovom „kopane“ (vyklčované miesto v lese, klčovisko). Takéto miesto sa nachádzalo pri ústí Bieleho potoka blízko poľany, ktorú vyklčoval prvý osadník. Traduje sa, že ním bol Gąsienica. Hovorilo sa, že Gąsienica žije na poľane za „Kopanem“. Z tohto spojenia pravdepodobne vzniklo Zakopané.[1]

Ako samostatná osada sa prvý raz spomína v listine, ktorú vystavil kráľ Michał Korybut Wiśniowiecki v roku 1670. V listine sa spomína Štefan V. Bátori, ktorý v roku 1578 postavil osadu pre obyvateľov Zakopanskej kotliny.[1]

18. – 19. storočie[upraviť | upraviť zdroj]

Na začiatku sa Zakopané skladalo z niekoľkých osád. Postupne sa rozširovali v údolí potoka Cicha Woda. Obyvatelia sa zaoberali chovom dobytka, oviec, roľníctvom, remeslami. V roku 1676 v obci žilo 43 obyvateľov (spoločne s Olczou a Poroninom). Pôvodne osada patrila kráľovi. V roku 1824 bolo Zakopané a časť Tatier predané maďarskej rodine *Homolacs*. V 18. storočí boli v Kuźniciach postavené železiarne (v 19. storočí boli najväčšou hutníckou továrňou v Haliči). Bol tu drevený kostolík, trhovisko, obchodík a cirkevná škola, ktorú založil Józef Stolarczyk. V roku 1867 bola v Zakopanom zvolená prvá gminná rada (obecná

rada). Jej kompetencie neboli na samom začiatku veľké. Starala sa o poriadok, opravu ciest a mostov, vydávala koncesie na služby, vyberala poplatky. V polovici 19. storočia začali do Zakopaného prichádzať prví turisti. Postupne ich počet rástol, a to bola príležitosť na založenie Tatranského spolku (*Towarzystwo Tatrzańskie*), ktorý chcel podporovať rozvoj turistiky v Karpatoch a predovšetkým v Tatrách. Medzi zakladateľmi bol Tytus Chałubiński, Józef Stolarczyk, Walery Eljasz Radzikowski a ďalší. Spolok vybudoval turistické chodníky, staral sa o ochranu prírody, organizoval sprievodcovské služby, postavil drevenú Tatranskú kúriu a založil Rezbársku školu.[1]

Rozkvet Zakopaného sa začal v polovici 19. storočia, kedy po vybudovaní železnice do Chabowky v roku 1899 navštívilo Zakopané vyše 3000 turistov. Rozširovali sa ubytovacie kapacity. V roku 1889 tu stálo 250 domov, v roku 1902 takmer 600 s 3200 izbami. O rozvoj Zakopaného sa ako prvý pričinil Tytus Chałubiński, lekár, milovník prírody. Bol jedným z prvých priekopníkov klimatickej liečby a propagoval liečebné účinky tatranského podnebia. Veľký význam malo pre Zakopané objavenie horúcich prameňov v Jaszczurówke. V roku 1885 bolo Zakopané uznané za kúpeľné mesto. Samotné kúpele boli založené v roku 1889.[1]

Na začiatku malo Zakopané dve farnosti. O vytvorenie samostatnej farnosti sa usiloval Emanuel Homolacs. Jeho úsilie v roku 1845 naplnili Klementyna a Edward Homolacsovci. Do novej farnosti patrilo Zakopané, Olcza a Kościelisko. V roku 1847 postavili prvý drevený kostol. Prvým zakopanským farárom bol Józef Stolarczyk. Podľa sčítania ľudu z roku 1900 v Zakopanom žilo 5768 obyvateľov z toho 5531 (95,9%) katolíkov a 234 (4,1%) židov.[1]

O rozvoj Zakopaného sa významnou mierou zaslúžil gróf Wladyslav Zamoyski. Okrem založenia *Školy domácich prác žien* sa významnou mierou pričinil o založenie Tatranského národného parku, ktorému daroval nielen svoje pozemky, ale aj iné, kúpené prostredníctvom fondu, ktorý založil. Pomohol pri zalesňovaní týchto pozemkov. Spoločne s predstaviteľmi Poľský turisticko-vlastivedný spolok sa podieľal na rozvoji Zakopaného stavbou vodných diel, poštového úradu, škôl, múzeí a ďalších verejných budov. Z jeho iniciatívy v rokoch 1899 – 1901 bola postavená železničná trať Chabówka – Zakopané. V Kuźniciach zamoyského Školu domácich prác žien riadila grófka Zamoyska. Vzdelanie v nej získalo asi 6 tisíc mladých žien. Gróf Zamoyski po získaní majetkov sa dostal do konfliktu s majiteľom susedných tatranských pozemkov kniežaťom Christianom Hohenlohe, ktorého majetky siahali až po Dolinu Rybieho potoka. Tu boli pozemky, ktoré tiež patrili Zamoyskému. Rozhorel sa spor nielen o pozemky, ale aj o hranicu medzi Haličou a Uhorskom. Medzinárodný súd v Grazi v roku 1902 rozhodol v prospech poľskej strany.[1]

Zakopané sa stále viac stávalo vyhľadávaným liečebným, rekreačným, športovým a turistickým strediskom. Boli tu liečebne, penzióny a hotely. Dynamicky sa rozvíjal lyžiarsky šport a horská turistika. V roku 1920 sa v Zakopanom konali Majstrovstvá Poľska v lyžovaní. V roku 1907 bola založená Lyžiarska sekcia poľského Towarzystwa Tatrzańskiego (Zakopanský lyžiarsky oddiel). Najznámejšími pretekármi boli Bronislaw Czech, Helena a Stanislav Marusarzovci, Jan Kula a iní. V doline Jaworzynky postavili v roku 1920 skokanský mostík. V roku 1925 bol dokončený nový skokanský mostík na svahoch Krokwy. V roku 1933 sa Zakopané stalo mestom. V roku 1936 postavili visutú lanovku na Kasprov vrch. V roku 1938 pozemnú lanovku na Gubalówku.[1]

Počas druhej svetovej vojny sa Zakopané stalo tranzitným bodom pre utečencov smerujúcich do Maďarska. Niektorí z goralov sa pripojili k pronemeckej organizácii Goralenvolk. V suteréne hotela Palace bolo väzenie Gestapa. Jeho celami prešlo niekoľko tisíc Poliakov. Na cintoríne fašisti popravovali rukojemníkov. Zo Zakopaného fašisti vytvorili špeciálnu zónu,

kde sa mali zotavovať a rekreovať nemeckí vojaci a vysokí funkcionári Tretej ríše a ich spojenci. Počas vojny pracovali v Zakopanom a na jeho okolí viaceré odbojové protifašistické skupiny. Súčasťou odporu boli Tatranskí kuriéri - kuriérska služby, ktorých úlohou bolo prenášať hlásenia, inštrukcie, informačné materiály, peniaze a zbrane. Kuriéri pomáhali utečencom pri prechode tatranskými dolinami na Slovensko a ďalej k spojencom.[1]

Mesto bolo oslobodené, keď ho 29. januára 1945 opustili nemecké vojská. V ten večer prišiel do mesta z Kościeliskej doliny ruský partizánsky oddiel Potemkin. Správy mesta sa ujali robotnícke ľavicové strany a najmä Poľská robotnícka strana. Komunisti prevzali moc a na čelo samosprávy postavili Bronislawa Kuleszu. Mesto riadili nasledujúcich 45 rokov. Po vojne, v dôsledku nových politicko-spoločenských pomerov, sa začal nový rozvoj mesta. Pribudli obyvatelia, začali sa stavať nové objekty potrebné pre život obyvateľov. V roku 1949 bol vytvorený Fond rekreácie pracujúcich. V roku 1955 vznikol Tatranský národný park. Turistickému ruchu začali slúžiť nové hotely a chaty. Počet základných škôl sa rozšíril na deväť, pribudli nové stredné školy. Mesto sa stalo organizátorom mnohých kultúrnych podujatí, medzi inými Festivalu Folkloru Ziem Górskich (Folklórny festival horských krajín). Veľkou udalosťou bola štvordňová návšteva pápeža Jána Pavla II., ktorý tu pobudol v dňoch 4. – 7. júna 1997.[1]